

Råd og vink 2019

- til de nye genrer, skriftlig dansk stx

Råd og vink præciserer, kommenterer, uddyber og giver anbefalinger vedrørende de skriftlige prøvesæt, herunder udvalgte dele af læreplanens tekst, men indfører ikke nye bindende krav.

Publikationen henvender sig til dansk lærere og skriftlige censorer, men elever kan også læse med.

August 2019

Indhold

| | |
|---|----|
| INDLEDNING | 3 |
| Fælles for de tre genrer..... | 3 |
| DEN ANALYSERENDE ARTIKEL | 4 |
| Hvad skal eleverne kunne, når de skriver en analyserende artikel? | 4 |
| Hvad er nyt i den analyserende artikel?..... | 4 |
| Eksempel 1: Analyserende artikel om <i>Samfundskritisk litteratur</i> (hele besvarelsen) | 5 |
| Eksempel 2: Analyserende artikel om <i>Kampagnefilm, der ønsker at få unge til at stemme</i> – filmanalyse og vurdering (hele besvarelsen)..... | 8 |
| DEN DEBATTERENDE ARTIKEL | 11 |
| Hvad skal eleverne kunne, når de skriver en debatterende artikel?..... | 12 |
| Hvad er nyt i den debatterende artikel? | 12 |
| Eksempel 3a: Den debatterende artikel – Vinklet indledning, brug af eksempel og tekstpræsentation | 13 |
| Eksempel 3b: Den debatterende artikel – Det personlige anslag | 13 |
| Eksempel 4a: Den debatterende artikel – At bringe opgaveteksternes forskellige stemmer i spil og positionere sig | 14 |
| Eksempel 4b: | 14 |
| Eksempel 5: Den debatterende artikel – Inddragelse af opgavens eksempel materiale og den nuancerede afslutning..... | 15 |
| Eksempel 6: Den debatterende artikel – Den stærke og positionerende slutning | 16 |
| DEN REFLEKTERENDE ARTIKEL | 17 |
| Hvad skal eleverne kunne, når de skriver en reflekterende artikel?..... | 17 |
| Hvad er nyt i den reflekterende artikel? | 18 |
| Eksempel 7: Den reflekterende artikel – Indledning og afrunding, det konkrete eksempel som gennemgående narrativ | 18 |
| Eksempel 8: Den reflekterende artikel – At bevæge sig mellem konkret og abstrakt og inddrage hovedteksten i refleksionerne | 19 |
| Eksempel 9: Den reflekterende artikel – den danskfaglige/analytiske tilgang til opgavens eksempel materiale..... | 20 |
| DEN NÆRE FREMTID OG MATERIALER TIL DANSKUNDERVISNINGEN | 21 |
| OPGAVEFORMULERINGER TIL VEJLEDENDE SÆT 1 | 21 |

INDLEDNING

I 2020 skal eleverne i stx for første gang til skriftlig danskeksamen i de nye genrer: analyserende artikel, debatterende artikel og reflekterende artikel. Forud for dette møde med de nye genrer har de haft to centralt stillede vejledende sæt at øve sig på. De er begge tilgængelige på materialeplatformen.emu.dk sammen med vejledninger til genrerne og opgaverne i Vejledende sæt 1.

De skriftlige genrer blev udarbejdet og præsenteret i foråret 2018 i kølvandet på den nye gymnasielov og læreplanen 2017. Genrernes mål er – både ved den skriftlige eksamen og i det daglige arbejde med skriftlighed – at lægge op til en opfyldelse af de krav, der formuleres i Gymnasieloven § 1. Stk. 3 (”Uddannelserne skal have et dannelseperspektiv med vægt på elevernes udvikling af personlig myndighed. Eleverne skal derfor lære at forholde sig reflekterende og ansvarligt til deres omverden: medmennesker, natur og samfund, og til deres udvikling. Uddannelserne skal tillige udvikle elevernes kreative og innovative evner og deres kritiske sans”) og i § 1 Stk. 4 (”Institutionskulturen skal forberede eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Eleverne skal opnå forudsætninger for aktiv medvirken i et demokratisk samfund og forståelse for mulighederne for individuelt og i fællesskab at bidrage til udvikling og forandring”).

Genrerne og de enkelte opgaver har til hensigt at give eleverne et rum, hvor de på forskellig vis kan bringe deres egne stemmer i spil og på den måde øve sig i at medvirke aktivt og ansvarligt i et demokratisk samfund. Det betyder, at vi både som lærere og censorer skal tillade eleverne en større frihed til – inden for opgavernes og genrernes rammer – at vinkle og strukturere deres skriftlige undersøgelser af tekster og danskfaglige emner. Vi bør således undgå at låse os (og eleverne) fast i mesterfortolkninger og forestillinger om præcis, hvordan den enkelte besvarelse skal opbygges, og hvilke elementer den skal indeholde. Som udgangspunkt kan man henholde sig til den rammesætning, der er formuleret under fanen ”Opgavegenrer” i de elektroniske opgavesæt.

Nærværende publikation indeholder dels en helt formel rammesætning af genrerne (som uddybning og præcisering af de foreliggende definitioner), dels en række autentiske elevbesvarelser (uddrag såvel som fulde stile). Det er besvarelser af opgaver fra Vejledende sæt 1, og de kan fungere som eksempler på, hvordan eleverne i praksis *kan* håndtere mødet med nogle af de krav, der knytter sig til de nye genrer. Eksemplerne er alle skrevet af elever i 2g fra Mulernes Legatskole og Silkeborg Gymnasium. Efter første gennemløb til sommer vil der blive samlet og publiceret flere autentiske stile; til sammen kan de give bud på, hvordan de forskellige opgaver *kan* gribes an. Det anbefales i samme ombæring at orientere sig i materialet udarbejdet til Hf, da to af de tre genrer (den debatterende og analyserende artikel) nu er de samme på de to skoleformer.

Råd og vink 2019 er udarbejdet af fagkonsulent Sune Weile og formand for opgavekommissionen stx Nicolai Rekve Eriksen. En stor tak skal rettes til Michael Møller, Mulernes Legatskole, og Anders Nielstrup, Silkeborg Gymnasium, for hjælp til at indsamle stile. Og – først og fremmest – til de elever, der beredvilligt har stillet deres opgaver til rådighed!

Fælles for de tre genrer

Overordnet set er kravene til den skriftlige prøve de samme som tidligere. Der er dog enkelte dele, som nu er blevet uddybet i både fagets læreplan og i de konkrete opgaveformuleringer. Der stilles krav om:

- udtrykke sig præcist og nuanceret

- udtrykke sig med genre- og formidlingsbevidsthed
- beherske skriftsprogets normer for korrekthed
- skrive struktureret og sammenhængende med en rød tråd og naturlige overgange
- lave en fokuseret indledning og en nuanceret afslutning
- skrive med nærvær og med en personlig stemme

Navnlig det sidste punkt har helt naturligt affødt spørgsmålet: Hvad er en personlig stemme? Og hvordan vurderer man den personlige stemme? De bragte stileuddrag er eksempler på, hvordan man kan forene danskfaglig kunnen og beherskelse af de enkelte skrivehandlinger med en personlig stemme.

DEN ANALYSERENDE ARTIKEL

Elevernes opgave i den analyserende artikel er at analysere og fortolke en tekst og formidle deres tekstforståelse klart for en læser, der ikke kender teksten. Målet er at *undersøge* et eller flere aspekter i teksten og formidle over for læseren, *hvad* der står i teksten, og *hvordan* teksten skal/kan forstås. Som led i den analytiske undersøgelse forventes eleverne at gøre brug af relevante analytiske begreber og deres faglige viden om emnet.

Hvad skal eleverne kunne, når de skriver en analyserende artikel?

- Lave en præcis, fokuseret og dybdegående analyse, hvor de undersøger det, opgaven beder dem om at undersøge
- Formidle undersøgelsen af teksten klart, vinklet og sammenhængende
- Vise blik for tekstens *hvad*, *hvordan* og *hvorfor*
- Gå tæt på teksten og citere centrale passager og hæve sig over tekstnedslagene vha. relevante analysebegreber. Ved analyse af filmklip, kan eleverne også underbygge med skærmbilleder

Hvad er nyt i den analyserende artikel?

- Et bredere udvalg af teksttyper; i Vejledende sæt 1 optræder der således to teksttyper, der er nye i forhold til i de tidligere opgavehæfter: To animationsfilm og en tale. Opgaven er imidlertid den samme, som når man står over for en novelle, et digt eller en dokumentarfilm: Analysen skal afdække *hvad*, der er centralt i teksten, *hvordan* teksten formidler det, og *hvorfor* – dvs. med hvilken effekt og hensigt – der formidles, som der gør
- Opgavens titel og hovedfokus vil som oftest – men ikke altid – være temastyret; i Vejledende sæt 1 hedder opgave 1 således *Samfundskritisk litteratur* og fordrer en undersøgelse af samfundskritisk litteratur med udgangspunkt i en analyse af Henrik Pontoppidans *Muldskeud*. Denne opgave ville i de gamle genrer blot have heddet *Muldskeud*
- Der kan indgå krav om vurdering. Her skal eleverne på baggrund af deres analyse og fortolkning kunne foretage en selvstændig og fagligt velfunderet vurdering af tekstmaterialet. Som hovedregel vil de ikke blive bedt om at vurdere skønlitterære tekster. Det er ikke elevernes opgave at foretage en 'anmeldelse' af tekstmaterialet; opgaveformuleringen vil som hovedregel pege på, hvad der skal fokuseres på i vurderingen, det kan fx være:
 - o Om tekstens indhold er afstemt efter målet (og budskabet) med teksten

- Om der er balance og sammenhæng mellem tekstens indhold og form
- Hvilken målgruppe teksten forsøger at ramme, og om sproget og formen rammer denne intenderede målgruppe
- Hvilken betydning de filmiske virkemidler i fx en dokumentar har for fremstillingen af emnet
- Om fremstillingen i en dokumentarfilm bærer præg af instruktørens værdier og syn på personerne eller emnet

Eksempel 1: Analyserende artikel om *Samfundskritisk litteratur* (hele besvarelsen)

Eleven formår i denne stil, at

- Forklare læseren, *hvad* vi ser i teksten
 - At hæve sig over teksten og slå ned på det væsentlige, dvs.: at give læseren overblik, før hun går i dybden med teksten
 - At vise blik for både handling, personer, sted/miljø, fortællerforhold og opbygning i det omfang, det er relevant i forhold til teksten
 - At bruge relevante fagbegreber

- Gå ned i teksten ved at citere vigtige og centrale passager og forklare læseren, *hvordan* og *hvorfor* de er vigtige
 - At slå ned på væsentlige steder i teksten og citere og henvise korrekt
 - At åbne nedslag og citater for læseren med brug af relevante analyse- og fagbegreber
 - At hæve sig over teksten og forklare læseren, *hvorfor* nedslagene er centrale

- Folde sine pointer ud og føre dem frem til en samlet fortolkning
 - At sætte tydelige ord på alle sine analytiske pointer
 - At lade analysens enkelte dele munde ud i samlende pointer
 - At vise læseren, at analysen og de løbende pointer fører et sted hen
 - At formulere den samlede fortolkning klart og præcist

- Sætte sin tekst ind i et bredere perspektiv og pege på sammenhænge mellem analyseteksten, emnet og samtiden
 - At læse teksten både *som sig selv* og som en slags spejl på noget *uden for* teksten: samfundskritisk litteratur i bredere forstand
 - At inddrage relevant stof (*Solar*) og koble det naturligt til *Muldsken* på en måde, der sætter analyseteksten i perspektiv og gør læseren klogere både på den og på emnet
 - At lade sin perspektivering fungere som en naturlig forlængelse af analysen og fortolkning, ikke som et løsrevet tillæg til den

Samfundskritisk litteratur

Litteraturen er blevet brugt som debatform gennem hele vores historie: fra eventyrenes klare moraler til sci-fi romaners advarsler om en dystre fremtid. Og den er blevet brugt, fordi den virker.

Litteraturen gør det muligt at sætte ord på de problematikker, der opstår i vores samfund, og den er et godt rum for samfundskritik, fordi den tvinger os til at indleve os i andres historier og sætte os i deres sted. Litteraturen kan altså skabe forståelse og det er et godt grundlag for debat.

Det moderne gennembrud (1870-1890) er en periode, hvor litteraturen for alvor tager en samfundskritisk drejning. Der sættes krav til at litteraturen skal gøre op med romantikkens glansbillede af verden og italesætte og beskæftige sig med de mange problematikker, man mødte i samfundet. En af det moderne gennembruds store forfattere er Henrik Pontoppidan (1857-1943), som mestrer samfundskritikken. I flere af hans værker skildrer han de vaklende skæbner og ringe kår, som herskede blandt samfundets lavt stillede. Men i novellen *Mulds kud*, som blev bragt for første gang i 1889 i bladet *Danmark* er hovedpersonerne et velhavende ægtepar. De lever helt sorgløst i en grandios villa, som de har bygget kun til dem selv. De har ikke andre ønsker, end at de en dag vil følges til Guds rige, men en dag bliver deres bekymringsløse lykke afbrudt. En hjemløs udsultet stakkel har hængt sig i deres have. Glansbilledet brydes. Konflikten og mindet om den udhungrede mand lever videre i haven. Derfor er de nødsaget til at flytte langt væk, og tekstens morale udpensles klart og tydeligt da ægteparret til sidst opdager en ny og bedre form for lykke, som kommer ved at udøve barmhjertighed.

Pontoppidan starter novellen med at skamrose den smukke villa og det rolige, frydelige liv som ægteparret lever. Set i lyset af novellens samtid, hvor der herskede stor social ulighed og litteraturen mange steder var et oprør mod denne uretfærdighed, skal denne ros læses med en gevaldig ironisk distance. Deres liv er ikke smukt og lykkeligt, men monotont. Dette afsløres gennem stikkende bemærkninger: ”Begge var de smaa, trivelige Skikkelser med denne ejendommelige Søkende-Lighed, der kan udvikle sig hos Ægtemager efter et langt og trofast Samliv.” (ll. 34-36). Når Pontoppidan peger på deres søkende-lighed er det en kommentar til den manglende romantik i mellem dem. Deres lange og trofaste samliv fremstår ikke hjertegribende og rørende, men i stedet blot ensformigt og trivielt. De vover ikke engang at få børn, da det muligvis kan bringe ulykke med sig. Ved at lade parret, to flade karakterer, smelte sammen og være ens med hinanden, bliver de også ens med selve tidens overklasse og de bliver i højere grad et billede på en type end individuelle personligheder. Udover at afbilde de velhavendes kedelighed, sammenkobler novellen også velstand med egoisme. Nok er parrets have overdådig og smuk, men de deler den ikke med nogen. Egoismen og de riges magt vises også, idet der før stod en beskeden hytte på pladsen, hvor de byggede villaen og haven. Man kan forestille sig, hvordan de har jævnet hytten med jorden for at få plads til deres egen luksuriøse villa. De afskærmer sig fra verden, så deres egen lykke ikke bliver forstyrret af verdens rædsler, navnlig de fattiges dårligdom. De lukker øjnene for problemer, som det i virkeligheden er dem, som har magten til i et vist omfang at løse. Vagabonden bliver parrets kontrastperson. Han er samfundets ulykke, som vælter ind i deres ellers uforstyrrede glæde. Han er fuldstændig udsultet, mens parret er ”trivelige” og selv deres lille hund er fed.

Mulds kud begynder in ultimas res med at beskrive den flotte villa, som ligger øde og ubeboet hen, og parrets historie bliver på den måde et langt flashback. Pontoppidan fanger læseren fra starten,

fordi man i spænding venter på at finde ud af, hvorfor den ellers fabelagtige villa og have ikke er beboet. Selve fortællingen kan siges at være bygget op efter en klassisk hjemme-ude-hjem opbygning, hvor parret først er hjemme i deres villa, kommer på udebane da vagabonden hænger sig i deres have, og til sidst flytter og finder en ny lykke, et nyt hjem. Med den afslutningsvis klare morale, kontrastpersoner og desuden en alvidende fortæller, som fra start kender slutningen og efterlader små indirekte kommentarer, kan man med lidt god vilje sige, at novellen blot mangler lidt magi for at kunne karakteriseres som et eventyr. Et kendetegn ved eventyr er, at de er gode til at opstille modsætningsforhold mellem god og ond, klog og dum osv., og da det er lige netop denne absurde modsætning mellem rig og fattig som Pontoppidan vil belyse, giver det god mening at bruge eventyrtrækkene.

Selve konflikten udspiller sig hurtigt i novellens slutning, men på ganske dramatisk vis. Der opbygges til eskalering af konflikten gennem en fortumlet og hastig samtale i direkte tale. Da vi når klimaks er det især lydbilledet, som bruges til at forstærke det hurtigt opståede kaos: ”*Mens Ægtemanden knælede ned hos sin afmægtige Hustru og raabte om Hjælp; mens Papegøjen gentog hans Fortvilelsens Skrig, og mens Hunden løb hylende omkring i de genlydende Sale(...)*” (ll. 77-79, mine markeringer).

Ægteparret nægter at se liget, men beskrivelserne af vagabonden, som hænger i haven, afslører vagabondens indre værdier. Selvom han hænger med blå kinder og sort tunge, skinner hans skønhed alligevel igennem. Han er nok fattig og udsultet, men i kraft af hans personlighed bærer han en anden slags rigdom i sig. Dette faktum beskriver Pontoppidan elegant, ved at lade duggen lægge sig på ham som guld: ”*I hans gennemvaaede Pjalter, i hans mørke Skæg og paa Enderne af hans krampagtigt krummede Fingre hang klare Dugperler og skinnede i Solen som Guld og Ædelstene.*” (ll. 84-86)

Efter liget er fjernet, forbliver stemningen af den afdøde i haven. Også her bruger Pontoppidan naturen i sine beskrivelser. Igennem personificering af træernes blade giver han ordet til naturen. naturen bliver en udefrakommende dommer. Gennem hele romantikkens organismetanke har naturen jo også været billede på noget, som er større end os selv, og denne tanke hænger nok lidt ved: ”*Det dejlige Rosenflor udaandede Liglugt, og i stormfulde Nætter, naar den gyldne Vejrfloj skreg over Taget, lod det i deres Øren, som om den sang: Suk, 95 Nød, – Sult, Død.*” (ll. 93-95).

Til sidst må parret som sagt forlade deres villa og søge til en ny og mere varig form for lykke. Pontoppidan konkluderer, at man ikke kommer langt med rigdom, hvis ikke man er barmhjertig. Derudover får han skildret den absurde klasseforskel, der hersker i samfundet. Den sociale ulighed tematiseres, og gennem skildringen af ægteparrets egoisme forstår vi, at novellen er en kritik af de velhavende i samfundet.

Samfundskritisk litteratur må naturligvis beskæftige sig med den tid den skrives i. Under det moderne gennembrud var det ligestilling mellem køn, religion og selvfølgelig klasse og social status, som blev diskuteret. Disse tre problematikker er langt fra udgået fra vores debat, men et andet emne har i takt med vores store bekymringer for klimaforandringer vundet indpas i litteraturen, nemlig menneskets forhold til naturen. En bølge af økokritik er vundet frem i Danmark, og mange forfattere og måske særligt digtere beskæftiger sig med dette tema. De undersøger menneskets syn på måske ikke kun naturen, men alt andet på planeten. Mennesket placerer ofte sig selv som subjekt i forhold til resten af verden i vores samfund, men hvad ville der ske hvis disse grænser blev brudt op? Økokritikken kan f.eks. findes i romanen *Solar* fra 2018 af den danske digter og forfatter Theis Ørntoft. I bogen

følger vi Theis, som tager på en rejse ned gennem Europa. Bogen starter som autofiktion, men som alt andet i romanen destruerer det sig selv og bliver langsomt opløst til fiktion. Theis er rimelig apatisk, men til gengæld dybt optaget af, hvordan alting hænger sammen i systemer, han ikke forstår. Alting er forbundet, alting er komplekst og kompliceret, og han en del af det. Han sætter spørgsmålstegn ved teknologien, ved vores relationer til hinanden og ved vores forståelse af verden. Han beder os have forståelse for verden, og på den måde beder han os også om at være barmhjertige overfor den.

Hvor Pontoppidans kritik er konkret og let at tyde, kan Ørntofts virke mere u håndgribelig. Pontoppidan stiller sig overfor fattig. Ørntoft stiller vores komplekse verden overfor vores sort/hvide forståelse af den. På sin vis er begge kritikker et råb om hensyntagen. Der bliver i begge tekster bedt om, at mennesker skal drage omsorg for det, som er omkring dem. Den store forskel ligger i selve formidlingen. *Mulds kud* er en kort og stærk bemærkning med et klart og entydigt budskab. Den slår et hårdt slag for de fattiges kår, mens *Solar* er en lang refleksion over vores alles tilstedeværelse. Novellen er tilgængelig og tydelig og derfor tager vi budskabet med os. *Solar* er en sejere kamp, men vi trækkes med gennem refleksionerne, og derfor bliver den også hos os.

Uanset samfundskritikkens konkrethed kan den altså bruges til at skitsere negative tendenser i vores samfund. God litteratur behøver ikke at være samfundskritisk, men litteraturen er god til at være samfundskritisk. Samfundskritikken i litteraturen er en klar stemme. Det er et tilgængeligt og vedvarende opråb.

Eksempel 2: Analyserende artikel om *Kampagnefilm, der ønsker at få unge til at stemme – filmanalyse og vurdering (hele besvarelsen)*

Denne analyserende artikel kommer på samme måde som eksempelstilen ovenfor klart og dækkende rundt om filmenes *hvad, hvordan og hvorfor*. Det er en central pointe, at tilgangen til tekstmaterialet altså er den samme, selvom det er andre teksttyper, eleven skal analysere og fortolke. Vi skal også lægge mærke til, at eleven her forholder sig vurderende til de to analysefilm. Der vælges en form, hvor vurderingen løbende flettes sammen med analysen og fortolkningen og altså *ikke* gemmes til efter analysearbejdet. Begge disse måder at foretage vurderingen på er fuldt gangbare i den analyserende artikel.

Kampagnefilm der ønsker at få unge til at stemme

I Danmark bliver det ofte nævnt af både medier og politikere, at de unge vælgere skal tage mere stilling og være mere aktive, og trods en stigning på 17 procentpoint i årene 2009-2017 af unge stemmeberettigede, der vælger at sætte et kryds, bliver stadig 30% af de under-25-årige væk. Derfor er der gennem tiden blevet lavet mange kampagner, der skal få unge væk fra telefoner og Facebook og ind i stemmeboksene, kampagnefilmene ”Det bliver f***** bomben!” fra 2017 og ”Voteman” fra 2014 er 2 forskellige eksempler på, hvordan man har forsøgt at lave netop sådan en kampagne. I det

følgende vil jeg analysere begge kampagnefilm og give min vurdering af, i hvilket omfang, de opnår at nå ud til deres målgruppe, dvs. unge som mig selv.

Kampagnefilmen ”Det bliver f***** bomben!” var en del af kampagnen #Opstemt fra 2017, denne blev lavet af TV2 - regionerne og Metronome Productions med indsigt fra DUF og støtte fra Kulturministeriet. Videoen har den hensigt at vække de unge første- og andengangsvælgeres interesse for kommunalvalget 2017. Dette gøres ved brug af udvalgte filmiske virkemidler, der samtidig skal skabe en forståelse for hvilken aktualitet valget har for netop unge. I filmen møder vi Frederik, der er ansvarlig for kampagnen #Opstemt, der skal have unge til at stemme, og de to praktikanter fra gymnasiet, Rasmus og Josefine. Frederik er overbevist om, at vejen frem er at holde en fest for unge, og derfor får praktikanterne til opgave at gøre reklame ved at iklæde Rasmus et stemmeboks-kostume og dele flyers ud. Dette mislykkes dog, fordi Rasmus’ kostume går i brand, da hans søster kaster en cigaret ind i boksen.

Kampagnefilmen starter med et supertotalt establishing shot, der fortæller seeren, at vi befinder os ved Aaby Rådhus med 21 dage til valget. Her høres også et asynkront lydspor bestående af underlægningsmusik samtidig med reallyd af kvindrende fugle, som skaber en let og sommerlig stemning. Herefter klippes der til de to praktikanter, Rasmus og Josefine, hvis ansigtsudtryk tyder på alt andet end velbehag, og dette efterfølges af en montage hvor man bliver præsenteret for Frederik. Hele dette stykke er optaget med håndholdt kamera, hvilket giver en følelse af let kaos og tumult. Til sammen bliver førstehåndsindtrykket en blanding af forvirring og skepsis hos seeren på grund af de mange elementer, som bliver præsenteret i løbet af de første 20 sekunder. Allerede nu står det også klart, at Frederik ser sig selv som overlegen og ikke regner unge for andet end tomhjernere, der ”sidder med smasken nede i deres iPhones” (2.09), samtidig er han gennem historien kendetegnet ved at være højtråbende og useriøs, generelt bliver klipperytmen også hurtigere når han optræder i filmen, og derfor bliver han mere ubehagelig og urovækkende at se på. Hans rolle og opfattelsen af ham bliver derfor, at han er historiens hoved-antagonist, der har en nedladende holdning til unges intelligens.

Kigger man på filmen i forhold til den udvidede kommunikationsmodel, er det tydeligt at afsenderen forsøger at fange målgruppen og indkode budskabet ved brug af humor, ironi og provokation. Især fremstillingen af Frederik tydeliggør netop dette; humoren forbundet med denne karakter trænger til en vis grad igennem, især under første del af videoen, hvor der bruges en række nærbilleder af praktikanternes reaktioner på Frederiks replikker. Dette understreger den generelle misforståelse af unge, som er et af filmens store omdrejningspunkter. Dog kommer flere af de midler, som instruktørerne bag filmen har valgt som indkodnings-faktorer, til at optræde som støj for det egentlige budskab og målgruppens afkodning af det. F.eks. bygges der i løbet af kampagnefilmen en ethos-faktor op, da man har valgt at bruge skuespillere som Nikita Klæstrup og Martin Nørgaard, der i høj grad er kendt blandt danske unge. Brugen af kendte skuespillere virker normalt som et fængende og interessevækkende element, men da budskabet i denne film er, at unge skal ”tage sig sammen” og stemme, og altså tage en saglig stilling til politiske problemer, bliver det malplaceret at bruge stjerner kendt fra satire- og Reality-TV. I nogen grad virker det som om, at om den unge vælgergruppe – utilsigtet – bliver latterliggjort ikke blot *i* filmen, men også *af* filmen.

Filmens forsøger også at spille på unges identifikationsfaktor ved blandt andet at gøre Rasmus hemmeligt forelsket i Josefine. Da dette ubarmhertigt bliver afsløret af Rasmus’ egen storesøster, zoomes der ind på Rasmus til et nærbillede og derefter klippes til samme framing af

Josefine (0.32). Umiddelbart efter starter videoens kendingsmelodi, og dette skaber en akavet og tårkrummende scene. Her formår man at fange målgruppen i en situation, som ikke mange kan sige nej til at have oplevet, samtidig med at seeren oplever en tydelig sympati med Rasmus og Josefine. Dog kan der sættes spørgsmålstegn ved, om det er følelsen af sympati, der hiver unge ned i stemmeboksen, og altså hvorvidt dette virkemiddel har en egentlig effekt eller om budskabet bare tilsløres endnu mere.

Vender man igen tilbage til den udvidede kommunikationsmodel, kan det være svært at fastslå hvilken afkodning, unge vil lave af filmen, da der er en hel del støj til stede, og det eneste klare, der siges om valget, er af Rasmus' søster: "Der er folk, der drukner i Middelhavet, og så skal jeg bekymre mig om hvem, der får et job på Rådhuset?" (0.52), hvilket er en direkte modsætning, til den hensigt, som er tiltænkt med filmen. Af den grund kan det være svært at tolke et klart budskab ud fra videoen, hvis man ikke i forvejen er kendt med formålet med filmen.

Et andet eksempel på en kampagnefilm med samme formål er "Voteman" fra 2014, der er blevet tegnet af Thomas Thorhauge og instrueret af Jan Rahbek. Selvom de to films budskaber stemmer overens, så er "Voteman"s præmisser og virkemidler markant anderledes, da man her bevidst går efter at skabe oprør og en viralt gående video. "Voteman" er en tegnefilm, der starter med en mand, der siger "nej tak du, tror jeg springer over", da han bliver bedt om at stemme til EU-parlamentsvalg. Umiddelbart herefter bliver han henrettet! I forlængelse af denne henrettelse følger en præsentation af Voteman, hvis opgave er at tvinge alle til at stemme til valget.

Altså bruges der allerede fra start en meget kontroversiel form for humor og provokation, der er kendetegnende hele filmen igennem. Efter første scene klippes til en montage som præsentation af Voteman, bl.a. ses han i total beskæring i sin seng med 5 forskellige nøgne damer, der på forskellig vis er i gang med at give ham seksuel tilfredsstillelse. Her bruges altså igen en tilsvarende form for yderliggående og overdreven humor, der understreger filmens formål: at skabe en opsigtsvækkende film. Dog bruges der gennem filmen hovedsagelig synlig klipning for at gøre seeren implicit opmærksom på, at dette er en tegnefilm, som ikke er bygget på hverken virkelige hændelser eller holdninger. De første 22 sekunder indeholder ekstremt hurtig klippertype, der gør handlingen meget urolig og actionfyldt. Samtidig bruges der voice-over, hvilket også er med til at understrege de urealistiske elementer, der gøres brug af igennem videoen.

Voteman bliver fremstillet som en figur, der har næsten guddommelig status. F.eks. er hans fartøjer og medhjælper delfiner (1.11); delfinen i kristen billedkunst symboliserer en frelser. Denne messianske symbolik udbygges, da han under et flashback (0.47) ses alene i ørkenen som Jesus var det, da han blev sendt ud for at blive fristet af djævelen. Dette flashback er i sig selv også en bemærkelsesværdig del af filmen, da instruktøren har givet en smule slip for den banale og hårde humor, som ellers er meget direkte og tydelig, da der her fortælles om Voteman's baggrund og historien for, hvordan han er blevet den "helt" han er i dag. Overgangen markeres med kontrapunktisk lyd (0.30), både som ind- og udgang af tilbageblikket, for at tilkendegive, at der her brydes med den ellers grove tendens, som er i de resterende scener i videoen, dette er også eneste sted i filmen, hvor der fortælles om reelle fakta (0.39), bl.a. hvilke politiske problemstillinger, som EU tager sig af. Herefter sættes klippertypen igen op og voice-overen taler hurtigere, hvortil der ses en serie af forskellige volds-scener af Voteman, der går til angreb på unge, der ikke stemmer. Montagen slutter med et dyrisk udråb fra ham, hvorefter han vender sig mod kameraet og herved nedbryder "den fjerde væg", hvilket er et tegn på at truslen også går ud til og gælder seeren.

Netop det, at det er en trussel og ikke en opfordring samt den brutale form for komik, vil få mange unge til at sidde tilbage med en følelse af fornærmelse, og, forståeligt, vil nogle føle sig krænket til det yderste, særligt på baggrund af det kvindesyn, som optræder i filmen. Af samme grund blev "Voteman" hurtigt trukket tilbage af Folketinget på grund af massiv negativ respons, hvorefter man undskyldte, at man ikke havde tænkt sig om. Trods dette kan man ikke nægte, at filmen opfyldte en stor del af sin målsætning; at gøre unge opmærksomme på valget, omend det blev negativ opmærksomhed.

Selvom man ikke udelukkende kan kalde "Voteman" succesfuld, er den alligevel langt hen ad vejen mere kortfattet og tydelig end "Det bliver f***** bomben!", da den formår at holde fast i målgruppen helt til slut. Selvfølgelig er der elementer, som med fordel kunne være sorteret fra, for at gøre målgruppen mere positivt stemt overfor budskabet, da man kan argumentere for at videoen vil have en modsat effekt, og at nogle i ren og skær trods vil undlade at stemme på grund af den provokation, som rettes mod dem i "Voteman." Men det at budskabet når ud og bliver gjort klart for seeren, er mere end hvad man kan sige om "Det bliver f***** bomben!", da der her simpelthen er for meget støj og overflødig indhold, som er for svært og for krævende for unge mennesker at navigere i. Filmen magter ikke at møde deres målgruppe, der hvor de er, og selve meningen og hensigten går tabt, fordi kampagnefilmen ender med at handle om alt muligt andet end valget. Altså er ingen af de to film lykkedes til fulde, men fra mit synspunkt, som en del af den målgruppe, de forsøger på at ramme, må jeg konstatere, at "Voteman" gør langt bedre brug af filmiske virkemidler og samtidig rammer de unge på en kompendiøs, men stadig gennemtænkt facon, der, på trods af provokation og injurier, skaber en opmærksomhed omkring filmens budskab, som slet ikke på samme måde opstår, når man ser "Det bliver f***** bomben!".

DEN DEBATTERENDE ARTIKEL

I den debatterende artikel skal eleverne undersøge og diskutere et danskfagligt debattemne eller spørgsmål. Gennem diskussionen skal de dels belyse emnet og de forskellige vinkler og synspunkter, man kan anlægge på det, dels argumentere for deres egne holdninger til emnet og gennem en stærk og velgennemtænkt argumentation forsøge at overbevise læseren om deres synspunkter.

En af de vigtigste forudsætninger for selv at kunne skrive debatterende med "sin egen stemme" er, at man har nogle stemmer at skrive sig op imod. Eleverne skal m.a.o. kunne vise

- Hvilke stemmer, der er på spil – hvilke centrale synspunkter ser/hører vi, og hvad kan de bruges til?
- Hvordan han/hun positionerer sig i forhold til disse stemmer
- At han/hun kan bringe sin egen, personlige stemme til udfoldelse i mødet med de andre stemmer

Et meget hyppigt spørgsmål lyder: Må eleverne bruge 'jeg'? Og ja: Det må de selvfølgelig gerne. Men som med alle andre ord skal de undgå, at 'jeg' bliver overrepræsenteret og giver fornemmelsen af sproglig tomgang og navlepilleri. Et andet spørgsmål lyder: Må/skal eleverne bruge retoriske

virkemidler? Svaret er det samme: Ja! Sproglige virkemidler kan give dynamik og personlighed til teksten og være med til at styrke de centrale pointer, men præcis som med 'jeg' skal eleverne vise, at de kan bruge dem velovervejnet og i passende doser. Virkemidlerne skal bruges, når det giver mening i sammenhængen, og hvis emnet lægger naturligt op til det. Eksempler på virkemidler kan være:

- retoriske spørgsmål (men helst kun 1-2 retoriske spørgsmål ad gangen)
- opremsninger, fx triader
- anaforer, dvs. flere sætninger i træk, der indledes med de(t) samme ord
- allitteration (bogstavrim)
- billedsprog, fx metaforer, sammenligninger og personificeringer

Endelig har vi spørgsmålet: Hvornår er en argumentation stærk og velgennemtænkt? Svaret er helt simpelt: Når man kan mærke, at eleven brænder for sit emne og for sine meninger, men a) aldrig forsømmer at underbygge sine påstande og udsagn, b) aldrig bliver bedrevidende og ensporet. Den stærke argumentation søger altså stærke belæg og rygdækning, fx i form af konkrete eksempler og konkrete udsagn fra andre, der har forholdt sig til det samme emne (hvis eleverne ikke selv kan finde det, indeholder opgavehæftet som regel én eller flere tekster, der kan bruges). Samtidig sigter den stærke debattør efter at belyse emnet og den centrale problemstilling fra flere forskellige vinkler. Jo mere åbent man kan forholde sig til (og evt. gendrive) andre(s) synspunkter, des mere overbevisende kommer ens egen stemme til at lyde, og des stærkere bliver argumentationen.

Hvad skal eleverne kunne, når de skriver en debatterende artikel?

- Læse de centrale synspunkter ud af teksten/teksterne og dels formidle dem klart, dels bruge dem som led i deres argumentation
- Formulere med- og modsynspunkter (*pro* og *contra*). Der skal tages afsæt i tekstmaterialet, men det er oplagt, at eleverne også trækker på deres egen viden om emnet
- Positionere sig i forhold til emnet og de forskellige synspunkter om emnet. Dvs.: på en overbevisende og velovervejnet måde formulere, hvor de *selv* står i forhold til emnet
- Bevæge sig både på et mere abstrakt og teoretisk debatniveau og på et konkret niveau med inddragelse af fagligt relevante eksempler, der illustrerer og underbygger synspunkterne. Eksemplerne kan være a) det supplerende tekstmateriale fra opgaven, b) stof fra undervisningen, c) noget eleverne har læst eller hørt og d) egne erfaringer og oplevelser
- Skrive levende, engageret og med overbevisning

Hvad er nyt i den debatterende artikel?

- Med navneændringen fra *kronik* til *debatterende artikel* er det blevet accentueret, at eleverne skal forholde sig personligt og engageret til emnet og tydeligt positionere sig i forhold til synspunkterne i det tilhørende materiale
- Der er (som regel) kun én debatterende artikel-opgave, og den har et danskfagligt emne
- Der er ikke krav om en sammenhængende redegørelse; hovedtekstens centrale synspunkter må godt 'spredes ud' i artiklen
- Kravet om at karakterisere argumentationsformen er gledet ud

- Det er blevet ekspliciteret, at eleverne skal inddrage konkrete eksempler i deres argumentation; der vil som hovedregel høre eksempelmateriale med til opgaven

Eksempel 3a: Den debatterende artikel – Vinklet indledning, brug af eksempel og tekstpræsentation

Eleven formår i denne indledning at lave en indledning, der både præsenterer, vinkler og fænger

- Den indkredser emnet og det centrale debatspørgsmål om 'den demokratiske samtale'
- Den vækker emnet til live ved at illustrere det med konkrete eksempler: det historiske tilbageblik til 1989 og valget af Donald Trump
- Gennem brugen af eksempler viser eleven, at hun forholder sig til problemstillinger og fænomener fra den virkelige verden
- Eleven husker, at læseren ikke nødvendigvis kender de valgte eksempler, og skriver dem og den kontekst, de skal forstås i, klart frem
- Valget af eksempler sikrer en danskfaglig tyngde
- Indledningen peger frem mod og præsenterer hovedteksten (forfatter, titel, udgivelsessted- og tidspunkt) samt sammenfatter kort tekstens essens og formål

Efter murens fald i '89 var man i hele den vestlige verden overbevist om demokratiets sejr. Herfra kunne det kun gå én vej; demokratiets vej. Inden for 10 år ville demokratiet have spredt sig rundt og dominere i hele verden, og resultatet ville være en fredelig klode med højt vægtede værdier som ligestilling, tolerance og ytringsfrihed. Man tog ikke højde for andre alternativer, og man forudså på ingen måde den medie- og teknologiudvikling, som lå bare små to årtier væk. Den udvikling som har gjort, at den offentlige debat ikke længere kun er for politikere og andre professionelle samfundsdebattører, men nu rækker ud til en langt større befolkningsgruppe – den almindelige dansker – og samtidig er blevet langt mere tilgængelig og næsten uundgåelig. Dengang bød man den nye digitalisering hjertelig velkommen med åbne arme, og den blev hurtigt en integreret del af vores liv og hverdag i alle samfundsklasser. I dag er den blevet til en nødvendighed, som ikke mange kan leve uden. Først senere er vi blevet gjort opmærksomme på den negative side af medaljen.

For mange var den store øjenåbner Donald Trumps valgkamp, hvor der igennem sociale medier blev både manipuleret, snydt og ligefrem løjet om absolutte fakta af en mand, som senere vandt valget og dermed verdens mest magtfulde position. På mange danskere virkede det absurd, at et helt folk lod sig overbevise af en mand, der for åben skærm tilsvinede både handicappede, kvinder og mexicanere. Men står det i virkeligheden bedre til herhjemme? Eller ser vi bare blindt til, mens vores egen demokratiske debat også dør hen? Dy Plambeck, der er forfatter og digter, tager i artiklen "Vi har sønderrevet det danske sprog", som er bragt i Politiken d. 30. april, fat i netop den problemstilling - at vi har ødelagt og skamferet den demokratiske debat, så den i dag ingenting er værd.

Eksempel 3b: Den debatterende artikel – Det personlige anslag

I sidste uge blev min telefon pludselig bombarderet af beskeder fra en meget oprørt veninde. Beskederne bestod af en række screenshots af en samtale i kommentarfeltet til et opslag på

Facebook. I kommentarerne havde min veninde i et stykke tid diskuteret med en person fra den modsatte side af det politiske spektrum. Selvom diskussionens indhold i dette tilfælde var lettere ekstremt, kunne jeg med det samme se, at det var en samtale jeg havde været vidne til masser af gange før på de sociale medier. Diskussionens emne var i virkeligheden ligegyldigt, for det var slet ikke det, det handlede om for hverken min veninde eller hendes modstander. Der var ingen af dem, der oprigtigt forsøgte at overbevise eller forstå den anden, og det var indlysende, at de snakkede forbi hinanden. Tværtimod forsøgte de begge at lukke munden på hinanden og benyttede både anklager og tvivlsomme statistikker for at nå dette mål. De benyttede tydeligvis ikke sproget konstruktivt, og dialogen bragte dem derfor ikke tættere på hinanden. Tværtimod

Denne problematik belyser Dy Plambeck i sin artikel, ”Vi har sønderrevet det danske sprog”, som blev bragt i Politiken den 30. april 2017. Som det allerede fremgår af titlen, ser Plambeck et alvorligt problem med brugen af sproget i dag.

Eksempel 4a: Den debatterende artikel – At bringe opgaveteksternes forskellige stemmer i spil og positionere sig

Eleverne i eksempel 4a og b trækker de centrale *synspunkter* frem fra tekstmaterialet og formår

- At hæve sig over teksten og sætte ord på, hvilke synspunkter og formuleringer, der er særligt vigtige i sammenhængen
- At være sobre i deres omgang med teksterne, men markere deres egen position i forhold til teksternes synspunkter
- At argumentere selvstændigt med afsæt i de to tekster
- At skrive levende og personligt (fx med brug af sammenligningen ”internettet er som et barn”)

Internettet er som et barn, og det kan opdrages på. Vincent Hendricks påpeger, at det fysiske rum er meget ældre end det virtuelle rum. Jeg er enig i denne pointe, men overser han, at det netop er det nye, vi er i stand til at forme? Den fysiske samtale vil foregå, som den altid har gjort baseret på 250.000 års evolution. Det nye er derimod betydeligt lettere at ændre på. Internettet er blot 15 år gammelt, og på den tid er der sket enormt meget. Vi er blevet bedre til at ytre os klart, og drage fordel af, hvad det virtuelle rum bringer. Jeg bruger hyppigt emoji'en, der blev ”opfundet” for nyligt, og med denne *tegnsætning* kan man nu bekvemt vise sine følelser i det virtuelle rum. Det er blot ét eksempel på, at de sociale medier er under udvikling. Dy Plambecks kritik af de mange hadefulde kommentarer på Facebook er hovedsageligt berettiget. I min optik er disse kommentarer ”støj”, men de får udelukkende den opmærksomhed, som vi giver dem. Disse hadefulde mennesker uploader ofte blot i håb om at få respons. Der er ikke umiddelbart nogen grund til sproglig bekymring, blot fordi samtalen har en anden karakter på nettet, for det er kun brugerne – os selv – selv, der er i stand til at forme det virtuelle rum.

Eksempel 4b:

Sammenlignende kan man sige, at både Vincent Hendricks og Dy Plambeck er enige om, at folk i dag er dårligere til at lytte til hinanden og føre en dialog. Men hvor Vincent Hendricks overordnet ser

sociale medier som den skyldige, beskriver Dy Plambeck problemet som mere generelt. Hvad, der er årsag til den ændrede tone, kan være vanskeligt at vurdere. Alligevel er der ingen tvivl om, at spillereglerne for demokratisk debat er ændret, og en konstant hårdere tone bliver tolereret. Det tydeligste sted, hvor den hårde tone forekommer, må være på de sociale medier. Til trods for, at politikere ofte klandres for at bruge hård eller uklar retorik, mener jeg, det største problem findes på politikeres Facebooksider og på sociale medier generelt. Det er sørgeligt at se den retoriske udvikling, hvor den store mængde af hadefulde, personlige og truende kommentarer har rykket på grænsen for det acceptable. Om det skyldes dårlig opdragelse, mangel på empati, uvidenhed eller andet er svært at vurdere, men jeg mener, at især Vincent Hendricks' forklaring om den manglende forpligtelse over sociale medier er en væsentlig årsag. Når debatten ofte eskaleres på Facebook, skyldes det, at man er i stand til at gemme sig bag en skærm og derved ikke forholder sig til, hvilken påvirkning en kommentar kan have på modtageren. Resultatet bliver derfor en kombination af, at afsenderen ikke overvejer konsekvenserne af en kommentar, da kommentaren ofte er nedskrevet i et oprevet øjeblik, og modtageren vil typisk opfatte kommentaren endnu hårdere, end den er ment, da nuancer som mimik og kropssprog mangler. Konsekvenserne er, at den politiske debat, der føres over sociale medier, ofte bliver afstumpet og hadsk.

Eksempel 5: Den debatterende artikel – Inddragelse af opgavens eksempel materiale og den nuancerede afslutning

Inddragelsen af Tom Andkjær's video i eksempel 5 udspringer naturligt af den forudgående diskussion og behandlingen af Vincent Hendricks synspunkter. Eleven præsenterer videoen og den kontekst, den skal forstås i, og bruger den som udgangspunkt for at udtrykke sin egen holdning til både Tom Andkjær's måde at formulere sig på og til emnet i det hele taget. Dette bygger op til en stærk og sprogligt veloplagt afrunding, der på klar og nuanceret vis udtrykker elevens eget standpunkt. I slutningen frigør eleven sig overbevisende fra både tekst- og eksempel materiale. Vi skal desuden hæfte os ved, hvordan eleven i sin afrunding formår at sammenfatte sit centrale synspunkt *uden* at forfalde til en gold konklusion, der mere eller mindre opsummerer opgavens indhold.

Jeg er meget enig med Vincent Hendricks i, at det er et problem, at trusler og brug af uforskammet sprog på de sociale medier synes omkostningsfrie. For det betyder, at mange vælger at bruge disse platforme til at udskælde og konfrontere modstandere, og faktisk mener jeg, at Tom Andkjær med sin video "En lille hilsen til de 5 snothvalpe, af anden etnisk herkomst" bliver et alle tiders eksempel på denne pointe. Tom ønsker at udtrykke, at han er forarget over, hvordan flokken af unge drenge taler til ham, men i stedet for at holde sig til at tage den op med dem, vælger han at poste en hel video om sin frustration på Facebook. Ligesom Hendricks har forudset, ender Tom med at råbe lige så højt og destruktivt tilbage. En indskolingslærer ville nok beskrive denne handling som at træde et trin op ad konfliktrampen frem for ned ad den. Selvom jeg er enig med Toms holdning til, hvordan man bør begå sig i offentligheden og hans påstand om, at drengene i shoppingcentret ikke tacklede situationen korrekt, er jeg meget imod måden hvorpå, han vælger at formidle dette. Hans opførsel er måske ikke værre end 'snothvalpenes', men efter dette uhensigtsmæssige vredesafløb er hans tackling af situationen bestemt heller ikke meget bedre. Han kalder drengenes opførsel for respektløst, og det er den måske også, men det tenderer det uforskammede at tage debatten op på facebook på den

måde, han gør. At vi bruger de sociale medier til at sætte emner til debat, er helt klart en god ting. Vi skal bestemt ikke være bange for at forholde os kritisk til omdiskuterede emner gennem medierne, men vi må ikke glemme at fastholde konstruktiviteten.

Det er alt for nemt at gemme sig bag en skærm. Derfor vil dét at tro på, at vi på et tidspunkt kan finde frem til et sted, hvor alt usmageligt sprog er udryddet fra Facebook nok være naivt. Og gider vi overhovedet lægge så mange kræfter i at komme nærmere et sådan mål? For egentlig kan et useriøst sprogbrug måske fint gå med ligegyldige Facebook-debatter. Problemet ligger i, at der i større grad ses eksempler på, at politiske debatter tages op på de sociale platforme, og her lister bandeord og andre heftige udtalelser sig hurtigt ind i trådene. Her mødes altså professionelle drøftelser og underholdningsplatforme, der tidligere var tiltænkt fritiden, og denne kollision har vi tydeligvis endnu ikke lært at håndtere. Denne ligegyldighed omkring det ordentlige sprogbrug i seriøse meningsudvekslinger på nettet smittes som en virus og fortsætter derfor videre fra de sociale platforme og ud i den virkelige verden. Når tonen på de sociale medier på denne måde flyder ind i den offentlige debat, ser vi pludselig eksempler på, at politikere står og kalder hinanden svagpissere og krystere. Og hvad der skulle forestille at være et public service-program, bliver nu en slagmark, og her er kanonerne ikke stoppet med velovervejede argumentation, nej, her er det kun forvrøvlende ytringer, der fylder kanonløbet. Frem for at se debatsamtalen som set demokratisk rum, hvor synspunkter kan fremlægges, og relevante emner kan diskuteres, opfattes den i stigende grad som den oplagte mulighed for at svine modstandere til, så man dermed kan sætte sig selv i bedre lys.

Det er altså på tide, at vi sætter en stopper for denne palaver. Og ja, jeg skriver "vi", for ansvaret for dette ligger ikke kun hos politikerne, men også hos resten af os danskere, der dagligt lægger både øre og tastatur til mundhuggeriet. I kampen om at skabe en pænere tone i den offentlige debat må vi alle yde vores bedste. Hvis vi blot brugte et ekstra halvt sekund på at overveje vores ord, ville det langt fra være utænkeligt, at vi hurtigt fik vendt denne nedadgående udvikling af vores sprog. Den danske styreform og ryggraden i demokratiet er bygget på evnen til at kommunikere sagligt, og vi må derfor for alt i verden ikke lade den demokratiske samtale forfalde. Den er noget af det allerhelligste, vi som folk – og mennesker – ejer.

Eksempel 6: Den debatterende artikel – Den stærke og positionerende slutning

Afrundingen i eksempel 6 viser ligesom eksemplet ovenfor, hvordan eleven frigør sig fra opgavens tekstmateriale og stærkt og selvstændigt giver mæle til sine egne synspunkter. Selvstændigheden kommer bl.a. til udtryk gennem den personlige og musiske legende sprogtone ("(...) vi dvæler ved en avisnostalgisk meningsudveksling"). Det er også værd at hæfte sig ved den nuancerede brug af pro>contra og gendrivelse, eleven bruger i sin argumentation ("Der må selvfølgelig være grænser for...", "Til trods for (...) skal det indrømmes...").

Derfor må vi hige efter at gøre de sociale medier til en respekteret og frugtbar del af debatten, for vores demokrati tåler ikke at blive efterladt tilbage som en selvfølge. Det skal plejes og efterudvikles til evig tid. Derfor er det vigtigt, at vi ikke kun fokuserer på de problemer og negative sider nye tider skaber for os, men holder fast i mulighederne og visionen om et mere tilgængeligt demokrati, som de sociale medier har vist sig at være et yderst brugbart redskab til at opnå. Debatten er nødt til at være

tidssvarende. Det nytter ikke, at vi dvæler ved en avisnostalgisk meningsudveksling kun bestående af politikere og fagfolk, når der står en hel og kompleks befolkning med nuancerede og velovervejede holdninger lige på den anden side, som måske aldrig ville se dagens lys, hvis det ikke var for den altomspændende digitaliserede verden. Der må selvfølgelig være grænser for, hvor konsekvensfri vi kan og skal holde den. Til trods for, at vi lever i en civiliseret del af verden, skal det indrømmes, at mange fejlagtigt anskuer ytringsfrihed som et fripas til uhensigtsmæssigt at smide hadefulde og nogle gange grusomme beskeder op på nettet adresseret mod bestemte befolkningsgrupper eller personer. Kommentarer, indlæg og beskeder som aldrig var blevet sagt i det fysiske rum, og som ikke bidrager med andet end en stigende frygt for at blive nedværdiget og uretfærdigt angrebet personligt.

Det er en balancegang, som kan skræmme mange; både politikere, offentlige og private personer. Men det er altafgørende, at vi ikke lader den frygt overtage, og at vi ikke fratager den demokratiske debat de sociale medier. De sociale medier har ikke kun vist os hvor mangelfuld og fattig på facetter den offentlige debat førhen var, men også givet os et reelt svar på en løsning: at bringe den demokratiske debat i øjenhøjde med helt almindelige borgere.

DEN REFLEKTERENDE ARTIKEL

Den reflekterende artikel er beslægtet med den gamle essayopgave. I den reflekterende artikel skal eleverne undersøge og reflektere over et danskfagligt emne eller spørgsmål. At reflektere vil sige at tænke, overveje og undre sig, og målet med artiklen er at formidle denne refleksion og sætte gang i nogle tanker hos læseren. Der er tre vigtige forudsætninger for at kunne skrive reflekterende: Man skal 1) kunne skrive med "sin egen stemme", dvs. personligt og nærværende og gerne originalt, 2) bygge sin undren og overvejelser på *konkrete eksempler*, 3) bevæge sig fra konkret til abstrakt, dvs. *både* vise evnen til at finde og skrive de gode konkrete eksempler frem *og* forholde sig til dem på en saglig og (dansk)faglig måde.

Som i de to andre genrer – og nok især den debatterende artikel – gælder det, at man naturligvis godt må bruge 'jeg'. I den reflekterende artikel skal man imidlertid som skribent forestille sig, at man er en art synlig ordstyrer. Det får den centrale konsekvens, at man undervejs i sine refleksioner bør *italesætte*, at man tænker og får et gradvist fastere greb om og overblik over emnet – at der er *progression* i ens refleksioner. Afgørende er det, at eleven er 'til stede' i sit sprog. Ligesom i den debatterende artikel er det derfor en god idé at bruge stilistiske og retoriske virkemidler, når det giver mening i forhold til de tanker og pointer, artiklen skal formidle. I Råd og vink 2018 er der en række konkrete eksempler på, hvordan man i undervisningen kan arbejde med både metasprog og sproglige virkemidler, når eleverne skal præsenteres for den reflekterende artikel.

Hvad skal eleverne kunne, når de skriver en reflekterende artikel?

- Formulere abstrakte, (dansk)faglige overvejelser over emnet
- Præsenterer og inddrage konkrete eksempler, som kobles til de abstrakte overvejelser. Det tilknyttede tekstmateriale giver som udgangspunkt forslag til eksempler, men eleverne kan også anvende stof fra undervisningen, egne iagttagelser, erfaringer og oplevelser, ting de har læst eller set i bøger, aviser, på nettet, i fjernsynet el.lign.
- Gå i dybden med en del af det udleverede materiale, dvs. kunne uddrage en eller flere vigtige analytiske pointer, som kobles til refleksionerne over emnet
- Skrive med en personlig og formidlingsbevidst stemme

- Skrive med progression, dvs.: Gennem refleksionerne at åbne emnet og vise, hvordan de gennem den løbende tanke- og skriveproces bliver gradvist klogere på emnet

Hvad er nyt i den reflekterende artikel?

- Der er (som udgangspunkt) fortsat én hovedtekst, men det kan være både skreven tekst, film og radioklip
- Der er knyttet eksempel materiale til opgaven; det fremgår klart, om det *skal* anvendes eller blot *kan* inddrages
- Eleverne skal forholde sig danskfagligt/analytisk til et eller flere af eksemplerne
- Opgaveformuleringen anviser forskellige *mulige* vinkler, eleverne kan anlægge i deres undersøgelse og refleksioner; det er oplagt – men ikke et krav – at følge en eller flere af disse vinkler

Eksempel 7: Den reflekterende artikel – Indledning og afrunding, det konkrete eksempel som gennemgående narrativ

I eksempel 7 ser vi indledningen og afslutningen på den reflekterende artikel om *kunst og litteratur, der udforsker grænser*. Eleven formår:

- At skrive personligt og fængende
- At åbne med en sætning, der peger ind i emnet og den anlagte vinkel
- At vække emnet til live med et konkret og relevant eksempel
- At bruge det konkrete eksempel til at indkredse og formulere de centrale spørgsmål, der knytter sig til emnet
- At vende tilbage til eksemplet (både i løbet af stilen og i afslutningen) og på den måde sikre en rød tråd gennem artiklen
- At runde af på en måde, der viser, at hun (og læseren) er blevet klogere undervejs, men uden at virke konkluderende og lukket. Brugen af 'måske' fastholder denne åbne slutning

En vigtig del af vores dannelse som individer opstår, når vi bliver udsat for livets rå virkelighed. Vi bliver bekendte med nye sider af verden. Og af os selv. Dette oplevede jeg under en tur til et kunstmuseum i København. I ugen op til turen havde vi arbejdet med en kunstner, der skulle udstille sin kollektion i København. Han er kendt for at udstille menneskelignende figurer med abnorme legemer, og hans værker er samfundskritiske og politisk anlagt. Efterhånden som vi bevægede os ind i museet, blev det mere og mere tydeligt, hvordan det politiske spillede en stor rolle. Babyer hængende fra loftet afspejlede formentlig den evige diskussion om abort. Andre værker illustrerede, hvordan vi i vesten er blevet immune over for de rædsler, der foregår ude i verden, og hvordan uligheden mellem de rige og fattige tangerer det groteske. Værkerne fremkaldte en række uventede reaktioner hos mig. Jeg så sider af mig selv, jeg ikke kendte til før. Kunsten tvang mig til at tage stilling – til at *мене* noget om verden. På den anden side var der flere af mine klassekammerater, der ikke brød sig om de ting, vi så. ”Det er for meget” sagde min veninde. Men er det ikke det, kunsten handler om? At vise os, at tingene kan være for meget nogle gange?

(...)

Demokratiet er fundamentet i det danske samfund. Politikere råber ofte op om, hvordan vi som borgere burde være politisk aktive og gøre brug af ytringsfrihed. Om det er gennem sociale medier, de mere traditionelle medier som tv, hvor man kan stille op til debat, eller kunst. Det bliver stærkt kritiseret, hvis det kommer frem, hvordan fx medier har begrænset ytringsfriheden for nogen. Men censur af kunst, som ytrer sig om ting, der er svære at snakke om, bliver sjældnere påtalt.

Måske handler det bare om at vi ikke tør at se virkeligheden i øjnene. Den dag mine klassekammerater mente, at det var for meget, så *var* det måske pga. frygt.

Selv med bevidstheden om kunstens egenskab til at bidrage til vores dannelse som mennesket, så kan det stadig være svært at konfrontere sig med denne frygt. Det kræver mod og vilje.

Mod og vilje til at forstå virkeligheden, se den i øjnene og finde kræfter til – måske – at ændre på den. Med hjælp fra værker, der har turdet udfordre både kunstens og individets grænser.

Eksempel 8: Den reflekterende artikel – At bevæge sig mellem konkret og abstrakt og inddrage hovedteksten i refleksionerne

I uddraget nedenfor skriver eleven ligesom i eksempel 7 et konkret eksempel frem. Denne konkrete passage leder naturligt ind i en mere abstrakt tankerække, der henter næring og dybde i det tekstforlæg af Poul Erik Tøjner, som indgår i opgaven. Eleven formår:

- At skrive levende og personligt og udforske og lege med sprogets muligheder
- At være sig selv i sin sprog tone, så man som læser tydeligt fornemmer, at der er et tænkende og sansende jeg bag ordene
- At bevæge sig naturligt mellem konkret (sansende) og abstrakt (reflekterende og overvejende)
- At supplere de tilknyttede opgaveeksempler med et eksempel, hun selv bringer på banen. Selvom der er tale om et selvoplevet eksempel, viser eleven, at det er *almengyldigt* og bruger det til at udlede mere universelle overvejelser, der har relevans både for hende, (alle) andre og emnet
- At bruge den tilknyttede hovedtekst som en løftestang til at hæve sig over emnet og eksemplerne
- At præsentere og anvende teksten på en måde, så det er synligt for læseren, at det er tekstens vinkel på emnet, der tages afsæt i

Jeg oplevede at blive bragt til en slags indre grænse, da jeg så teaterforestillingen *Død over eliten*, som udtrykker en degraderende verden, hvor medmenneskelighed er fuldstændig negligeret. Den aften sad jeg og blev tom for ord, for tanker og for mig selv. Især slutningen af stykket pressede mine knapper helt i bund – jeg var chokeret, stødt, forarget. Kunsten forbavsede og udfordrede mig. Først efter stykket forstod jeg den egentlige mening, og hvorfor den sidste scene var en så essentiel del af stykket. Jeg betvivlede mig selv, mine omgivelser og hele min verden. I det øjeblik gik det op for mig, hvor vigtig kunsten er, men jeg kunne ikke vende mit hoved bort fra den ene pirrende tanke: Hvordan kan kunsten tillade sig at udtrykke de ting, vi ikke vil tale om?

Den omgivende verden har en dybere mening. Vores Univers, vores planet, vores hjem. Meget dybere end hvad vi forstår, end hvad vi *vil* forstå. Løsrivelse er nøgleordet. Løsrivelse fra de alt for firkantede kasser, som ikke er fyldt med andet end lidelse, diskrimination og foragt – den rene virkelighed, som har forkastet sympati, forståelse og kærlighed. Når vores bare øjne langsomt glider forbi et maleri, som på mange punkter virker stødende, dukker kasserne op, som en barriere der ikke vil skubbes. Som ikke må overtrædes. Den stødende symbolik får os til at finde os selv i en situation af tomhed og foragt. Vores rationelle væsen tager os pludseligt i hånden og drager os væk. Væk fra virkeligheden, væk fra det frie sinds udfoldelser og væk fra os selv. Kunsten har ikke noget rationelt væsen. Kunsten *er* væsenet selv, som ikke kun skubber til muren mellem fantasi og virkelighed, men sprænger den i stumper og stykker, for i kunsten eksisterer den segregerende, normbelagte mur ikke. I teksten *Frihed er det bedste guld* af Poul Erik Tøjner er vi direkte vidner til en debat om kunstens stødende og enestående rolle i samfundet. Tøjner beskriver, hvordan begreber som *trigger warnings* og *safe space* næsten er overgået til at være essentielt i vores samfund. På trods af den påpasselighed som følger med de to begreber, så mener Tøjner stadigvæk at kunsten bidrager til en øget forståelse af vores mikroskopisk lille bid af Universet – vores verden: "(...) kunstens perverse billeder får folk til at gå ud og gøre ligeså i den virkelige verden. Var det rigtigt, er der sandelig brug for institutioner, der permanent undersøger forholdet mellem fantasi og virkelighed (...)"

Kunstens klang kan på det kraftigste hjælpe os til at opnå en filosofisk forståelse af det fundamentale – os selv. Forargelsen bliver et springbræt for frigørelsen af det dybeste, dystre – vores sind.

Teaterstykket endevendte min bevidsthed og bragte mig i fuldstændig forvirring. Kunsten havde gjort mig rundtosset. Jeg glemte virkeligheden for at forstå fantasien – stykket, det opdigtede, det uvirkelige men på samme tid fuldstændig virkelige. Kunsten fik mig til at forstå andre virkeligheder. Kunsten lod mig udfolde mine fortrængte tanker, jeg levede ikke i den firkantede kasse, jeg *blev* den firkantede kasse. Jeg kunne forme min verden og se det smukke, fantastiske og nødvendige i kunsten, for det er en nødvendighed. Den sidste scene i stykket var ikke med ét ikke længere pornografi, men et symbol på det kapitalistiske, fremmedfjendske, fremmedgørende og egenrådige samfund, Danmark kan blive til. Det stødende blev til en øjenåbner – en sandhedens skygge. Som Tøjner også udtrykker, så bliver kunsten sollyset på en kold vinterdag – uvurderlig og hvad der er brug for; den "holde(r) vandene åbne i forestillingernes fiktive rum for at verden kan diskuteres." Kunsten bliver et kommunikationsmiddel, et behov, mellemeddet til at forstå en verden, der synes sværere og sværere at forstå.

Eksempel 9: Den reflekterende artikel – den danskfaglige/analytiske tilgang til opgavens eksempel materiale

I uddraget nedenfor går eleven tæt på digtet *BORDELPIGE DRÆBER UFØDT* og åbner det ved at bruge sin danskfaglige viden og relevante analytiske begreber. Der er ikke tale om en udtømmende analyse og fortolkning, som man ville forvente i en analyserende artikel. I stedet bliver de elementer, der er centrale for opgavens emne og den vinkel, eleven har anlagt på undersøgelsen, trukket frem og udlagt. På den måde fremstår den personlige *oplevelse* af digtet ligeså markant som selve analysen – et forhold, der også afspejles i den personlige og essayistiske legende sprog tone (især i slutningen, hvor vi

finder både anaforrækken ”Kunsten...” og metaforer og sammenligninger). Det afgørende formål med ’den danskfaglige åbning’ er at bringe refleksionerne videre ved dels at lede dem ind i abstrakte refleksioner, dels at sikre en *progression* i den reflekterende artikel.

I digtet *BORDELPIGE DRÆBER UFØDT* af Rudolf Broby-Johansen gør forfatteren på radikal vis op med det politisk korrekte. Gennem brugen af neologismer og ufuldstændige sætninger sætter han gang i en samfundsdebat – kan det virkelig være rigtigt, at bordelpigen skal abortere med en strikkepind for at overleve? ”BORER STRIKKEPIND I KULHÅRS UDFRYNSET VULVA”! Netop denne passage får instinktivt læseren til at trække sig sammen af ubehag. Forestillingen, det billedlige, bliver for brutal. Den voldsomme billeddannelse er overrumplende og komplet uventet. Var det Johansens intention at danne disse følelser i os? Selvfølgelig var det det. Den groteske beskrivelse danner et indtryk. Et indtryk som ikke forsvinder, et indtryk som giver os lyst til at forsvinde, men vigtigst af alt: et indtryk som uundgåeligt tvinger os til at lægge et reflekterende blik på kunsten og i direkte forlængelse heraf: på debatten og på forholdene for samfundets lavest stillede. Kunsten betyder altså ikke kun noget for den *personlige* dannelse, men også for dannelsen af *samfundet*. Kunsten udtrykker det, vi ikke ønsker udtrykt, den giver os gåsehud langt op ad armene, og den giver os lyst til at kravle ned i et dybt hul, der hvor virkeligheden ikke rammer. Kunsten giver selvindsigt, den bliver til broen mellem fantasi og virkelighed. Kunsten bliver som manden med leen, den lader skæret falde over alle emner, uanset hvor godt vi har forsøgt at skjule dem. Kunsten er det evige projektørlys, som giver form og stemme til mennesker og problemstillinger fra tilværelsens og sindets skyggeside.

DEN NÆRE FREMTID OG MATERIALER TIL DANSKUNDERVISNINGEN

Der er nu blevet publiceret to officielle vejledende sæt – begge tilgængelige på Materialeplatformen – og der kommer ikke flere. Det er derfor vigtigt, at man i faggrupperne aftaler, hvornår disse sæt skal bruges, fx ved terminsprøven 2020. Husk i den forbindelse, at Hf-sættene fra prøven maj og august 2019 også kan anvendes på stx. Der kan evt. suppleres med en reflekterende artikel.

Det er også vigtigt, at man både internt i faggrupperne og i faglige fora på eksempelvis Facebook deler gode idéer, opgaveforslag, eksemplariske besvarelser o.l. På Materialeplatformen kan man sammen med de to vejledende sæt foruden nærværende publikation finde tre styredokumenter, der dels anviser *hvad*, eleverne skal kunne, dels giver forslag til, *hvordan* man kan stilladsere og didaktisere arbejde med de nye genrer. Desuden har flere forlag allerede udgivet lærebøger om de tre nye genrer, og heri kan man finde såvel uddybende genreforklaringer som stileksempler, forslag til måder at opbygge stilene på og opgave- og tekstmateriale.

Til sommerterminen 2020 skal landets 3g’ere til skriftlig danskeksamen i de nye genrer. Det betyder, at der pt. er tre eksamenssæt under udarbejdelse; disse sæt vil være tilgængelige på Materialeplatformen omkring skolestart 2020.

OPGAVEFORMULERINGER TIL VEJLEDENDE SÆT 1

Det fulde sæt med tekstmateriale og genrebeskrivelser kan findes på Materialeplatformen.

Opgave 1

Kampagnefilm, der ønsker at få unge til at stemme

Opgaveformulering

Skriv en analyserende artikel, hvor du undersøger kampagnefilm, der ønsker at få unge til at stemme. I din artikel skal du analysere og fortolke "Det bliver f***** bomben!" Opstemt #1 (tekst 1a) og Voteman (tekst 1b).

I din undersøgelse skal du anvende relevante tekstnedslag og særligt fokusere på:

- At analysere og fortolke de virkemidler og genretræk, filmene anvender i formidlingen af deres budskab.
- At vurdere, hvordan de to film forsøger at nå deres målgruppe.
- At formidle din tekstforståelse klart for din læser med en fokuseret indledning og en nuanceret afslutning.

Omfang af din artikel: tre-fire normalsider á 2400 enheder (antal anslag inklusive mellemrum)

Opgave 2

Samfundskritisk litteratur

Opgaveformulering

Skriv en analyserende artikel, hvor du undersøger samfundskritisk litteratur.

I din artikel skal du analysere og fortolke novellen *Mulds kud* (tekst 2) fra det moderne gennembrud og på baggrund heraf perspektivere til et eller flere andre selvvalgte eksempler på samfundskritisk litteratur.

I din undersøgelse skal du anvende relevante tekstnedslag og særligt fokusere på:

- At analysere og fortolke, hvilke virkemidler, herunder ironi, der anvendes i novellens samfundskritik.
- At perspektivere samfundskritikken hos Pontoppidan til samfundskritikken i den selvvalgte litteratur.
- At formidle din tekstforståelse klart for din læser med en fokuseret indledning og en nuanceret afslutning.

Omfang af din artikel: tre-fire normalsider á 2400 enheder (antal anslag inklusive mellemrum)

Opgave 3


Forfattere, der vil skabe forandring

Opgaveformulering

Skriv en analyserende artikel, hvor du undersøger tekster af forfattere, der vil skabe forandring.

I din artikel skal du analysere og fortolke *Sara Omars nytårstale* (tekst 3a og 3b) og forordet til *Ludermanifestet* (tekst 3c).

I din undersøgelse skal du anvende relevante tekstnedslag og særligt fokusere på:

- At analysere og fortolke de virkemidler, skribenterne anvender for at underbygge og styrke deres synspunkter, herunder hvordan Sara Omar i filmklippet (3b ) udtrykker sig vha. fx stemmeføring og kropssprog.
- At sammenligne, hvordan skribenterne anvender hhv. nytårstalen og manifestet som genrer til at skabe forandring.
- At formidle din tekstforståelse klart for din læser med en fokuseret indledning og en nuanceret afslutning.

Omfang af din artikel: tre-fire normalsider á 2400 enheder (antal anslag inklusive mellemrum)

Opgave 4

Den demokratiske samtale i dag

Opgaveformulering

Skriv en debatterende artikel, hvor du med udgangspunkt i konkrete eksempler undersøger og diskuterer den demokratiske samtales vilkår og udfordringer i dag og forsøger at overbevise din læser om dine synspunkter.

I din artikel skal du inddrage *Vi har sønderrevet det danske sprog* (tekst 4a) og mindst ét af de to videoklip *Derfor taler folk grimt til hinanden på Facebook* (tekst 4b) og ... *En lille hilsen til de 5 snothvalpe, af anden etnisk herkomst* (tekst 4c).

I din undersøgelse skal du særligt fokusere på:

- At diskutere, i hvilket omfang den demokratiske samtale er udfordret i dag ved at inddrage hovedsynspunkter og argumenter fra *Vi har sønderrevet det danske sprog* (tekst 4a).
- At underbygge din egen argumentation med konkrete eksempler bl.a. ved at inddrage mindst én af de to tekster *Derfor taler folk grimt til hinanden på Facebook* (tekst 4b) eller ... *En lille hilsen til de 5 snothvalpe, af anden etnisk herkomst* (tekst 4c).
- At præsentere emnet gennem en fokuseret indledning og diskussion og forsøge at overbevise din læser gennem en stærk og velgennemtænkt argumentation med en afslutning, der markerer dit synspunkt.

Omfang af din artikel: tre-fire normalsider á 2400 enheder (antal anslag inklusive mellemrum)

Opgave 5

Kunst og litteratur, der udfordrer grænser

Opgaveformulering

Skriv en reflekterende artikel, hvor du undersøger kunst og litteratur, der udfordrer grænser.

I din artikel skal du inddrage *Frihed er det bedste guld* (tekst 5a) samt enten maleriet *Thérèse Dreaming* (tekst 5b) eller *BORDELPIGE DRÆBER UFØDT* (tekst 5c).

I din undersøgelse skal du særligt fokusere på:

- At reflektere over kunst og litteratur, der udfordrer og har udfordret grænser. Inddrag et eller flere synspunkter fra *Frihed er det bedste guld* (tekst 5a). Du kan fx komme ind på kunstens rolle i samfundet og for den enkelte, ytringsfrihed, etik, normer, censur og selvcensur.
- At inddrage enten maleriet af *Thérèse Dreaming* (tekst 5b) eller *BORDELPIGE DRÆBER UFØDT* (tekst 5c) som eksempel på, hvordan kunst eller litteratur kan udfordre grænser.
- At skrive dialogisk og reflekterende med en personlig stemme, der forholder sig til både emnet og til din egen tanke- og skriveproces.

Omfang af din artikel: tre-fire normalsider á 2400 enheder (antal anslag inklusive mellemrum)